

Mål för Grästorps kommuns miljöarbete

Antaget av Kommunfullmäktige 2015-06-15 §41

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund.....	3
1.1. Giltighetstid.....	3
2. Kommunens roll.....	3
2.1 Kommunala verktyg.....	4
2.1.1. Måluppfyllande via påverkan och samverkan.....	4
2.1.2. Måluppfyllande med styrverktyg.....	4
3. Miljömål för Grästorps kommun	4
3.1. Begränsad klimatpåverkan	5
3.1.1. Måluppfyllande via påverkan och samverkan.....	5
3.1.2. Måluppfyllande med styrverktyg.....	6
3.2. Giftfri miljö.....	6
3.2.1. Måluppfyllande med styrverktyg.....	6
3.3. Ingen övergödning.....	7
3.3.1. Måluppfyllande med styrverktyg.....	7
3.4. Levande sjöar och vattendrag.....	8
3.4.1. Måluppfyllande med styrverktyg.....	8
3.5. Grundvatten av god kvalitet.....	9
3.5.1. Måluppfyllande med styrverktyg.....	9
3.6. Ett rikt odlingslandskap	9
3.6.1. Måluppfyllande via påverkan och samverkan.....	9
3.6.2. Måluppfyllande med styrverktyg.....	10

1. Inledning och bakgrund

Detta måldokument anger riktlinjer och mål för kommunens miljöarbete.

Kommunfullmäktige är ansvarig för dokumentet.

Generellt gäller att miljöarbetet är allas ansvar, eftersom den miljö vi har, och framgent får, är en konsekvens av var och ens egna beslut och handlingar. Det innebär att företag, kommuner, myndigheter, organisationer och enskilda personer, ansvarar för att på bästa sätt bidra till att miljömålen nås.

Miljöarbetet har succesivt lyfts högre och högre på den politiska agendan. De 16 miljö kvalitetsmål som riksdagen i bred enighet antagit, tydliggör miljödimensionen i begreppet hållbar utveckling. Dessa miljömål bygger vidare på det Agenda 21 handlingsprogram som antogs vid FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro år 1992. Det hämtade i sin tur inspiration från Brundtlandrapporten. I Brundtlandrapporten finns följande definition som kombinerar tillväxtparadigmet med ansvarstagande:

En hållbar utveckling tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.

I miljöbalkens första paragraf sammanfattas miljömålen. ”Miljöbalken ska tillämpas så att

1. människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan,
2. värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,
3. den biologiska mångfalden bevaras,
4. mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, och
5. återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.”

1.1. Giltighetstid

Detta måldokument gäller för perioden 2015-2020. En revidering ska göras år 2018.

Kommunstyrelsen ansvarar för att revideringen sker.

2. Kommunens roll

Kommunerna har ett övergripande ansvar för lokal anpassning och realisering av riksdagens miljömål. Såväl i expert- och myndighetsrollen som i den politiska rollen har kommunen en viktig funktion.

Vid samhällsplanering kan åtgärder vidtas, vilka exempelvis påverkar utsläppen av växthusgaser.

Det är viktigt att, i den fysiska planeringen, integrera ett långsiktigt och förebyggande klimatanpassningsarbete för framtidens bebyggelse och infrastruktur. Kommunen kan också ha riktlinjer t.ex. för energianpassad nybyggnation, infrastruktur när det gäller uppvärmning, möjligheter till kollektivtrafik, cykelvägar etc. Helhetssyn på energiplaneringen är viktigt.

2.1 Kommunala verktyg

2.1.1. Måluppfyllande via påverkan och samverkan

Merparten av de miljöbelastande utsläppen beror på de beslut och val vi som individer fattar, vilka manifesteras i bland annat våra konsumtionsmönster. Kommunens tvingande påverkan på dessa är, och bör vara, mycket begränsad. Istället är kommunorganisationen hänvisad till olika typer av informationsaktiviteter, samt att föregå med gott exempel.

I denna roll ingår också påverka och samarbeta med privata, regionala, nationella och internationella beslutsfattare.

2.1.2. Måluppfyllande med styrverktyg

Via den myndighetsutövning som kommunen har att utföra, samt via styrningen av den egna verksamheten, finns en direkt påverkan, exempelvis:

- Kommunala planmonopolet, via översiktsplaner och detaljplaner.
- Egna investeringar och agerande i verksamheterna.
- Ställa miljökrav vid upphandling.
- Ägardirektiv till bolag och förvaltningar.

3. Miljömål för Grästorps kommun

Riksdagen har fattat beslut om 16 Nationella Miljökvalitetsmål. Samtliga av dessa miljömål ska alltid beaktas och vägas in när kommunen fattar beslut. Samtidigt har inte en liten kommun som Grästorp förutsättningar för att aktivt driva aktiviteter för att bidra till dem alla. Några miljömål bortfaller då de inte är relevanta för kommunen (hav och fjäll).

Därutöver har ett antal prioriterats, dvs. det finns konkreta mätbara mål eller aktiviteter, vilka styr arbetet och möjliggör uppföljningar. Prioriteringen är som följer:

- De klimatförändringar som förväntas ske, på grund av våra utsläpp av växthusgaser, kommer att få omfattande och allvarliga följder. På lokal, regional, nationell och global nivå, samt inom områden som livsmedelsförsörjning, naturkatastrofer och folkomflyttningar. Därför prioriteras:
 - Begränsad klimatpåverkan, Nationella Miljökvalitetsmål 1.
- Grästorps kommun har beslutat att satsa på barn och unga. Under uppväxtåren är våra kroppar extra känsliga för giftiga ämnen, därför prioriteras:
 - Giftfri miljö, Nationella Miljökvalitetsmål 4.
- Grästorp är till stor del en lantlig jordbruksbygd. Jordbruket är en resurs men samtidigt en källa till miljöbelastning. Därför prioriteras de miljömål som har tydliga kopplingar till jordbruket, samt dess påverkan på vattenkvaliten:
 - Ingen övergödning, Nationella Miljökvalitetsmål 7.
 - Levande sjöar och vattendrag, Nationella Miljökvalitetsmål 8.
 - Grundvatten av god kvalitet, Nationella Miljökvalitetsmål 9.
 - Ett rikt odlingslandskap, Nationella Miljökvalitetsmål 13.

Att de övriga 10 miljömålen inte prioriterats, betyder inte att de anses oviktiga eller att kommunen inte ska agera för att nå dem. Önskemålet att leda bort den tunga trafiken på RV 47 från Grästorps centrum, utbyggnad av cykelvägar och lekplatser, skulle exempelvis platsa som en punkt under miljömål 15 God bebyggd miljö.

3.1. Begränsad klimatpåverkan

Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig.

Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras.

3.1.1. Måluppfyllande via påverkan och samverkan

Utsläppen av växthusgaser från Grästorps kommun kommer huvudsakligen från jordbruket och trafiken. Informationen till medborgarna ska därför fokusera på:

- Minska jordbrukets klimatpåverkande utsläpp, som huvudsakligen sker i form av lustgas, vilket frigörs när kvävet i marken bryts ned. Informationsinsatser ska inriktas mot att reducera kväveläckage från jordarna, exempelvis genom Länsstyrelsens program Greppa Näringen.
- Reducera utsläppen från transporter. Informationsinsatser ska täcka: effektivare fordon, förnyelsebara bränslen, bättre körteknik och kortare körsträckor.
- Hushållens möjlighet att påverka miljön genom val av mat, minskad resursanvändning samt att källsortera.
- Hushållens övrig klimatpåverkan, vilken huvudsakligen beror på förbrukning av bränslen för uppvärmning och hushållsel. Information ska omfatta: egen energiproduktion (ex. solel), reducerad energiförbrukning (ex. tilläggsisolering), samt klimatneutral uppvärmning (ex. biobränslen) och värmepumpar.

Källsortering i praktiken, matavfall i den gröna påsen blir till biogas

3.1.2. Måluppfyllande med styrverktyg

Överenskommelsen med Energimyndigheten, om att förvaltningens egen energiförbrukning ska reduceras med 20 procent har 2009 som basår. Förbrukningen 2009 var på totalt 7928 MWh för en yta 40 897 m²¹. Målet innebär att förbrukningen ska minska, varje år, med i genomsnitt 144 MWh per år.

- Genomsnittsförbrukningen hos kommunens egna fastigheter ska reduceras med 20 procent till år 2020, relativt 2009 enligt fastställd definition.

Överenskommelsen innefattar också ett åtagande om 20 % reduktion av energianvändningen hos kommunens transporter, vilken 2009 var 662 MWh².

- Energianvändningen för kommunens transporter ska reduceras med 20 procent till år 2020, relativt 2009, genom exempelvis energieffektivare fordon och reducerade körsträckor.
- Kommunen ska alltid undersöka alternativ som elcykel och elmoped som alternativ till att införskaffa bilar avseende tätortsnära transporter.

Den satsning på biogas som kommunen medverkat till, innebär också en överenskommelse om att prioritera användandet av gasbilar, körda på biogas.

- Kommunen ska vid nyanskaffning av bilar alltid i första hand välja gasdrivna miljöbilar, där så är tillämpligt baserat på verksamhetens behov. I andra hand ska fordon med lägst CO₂ utsläpp väljas.

I kommunen används också arbetsfordon och annan utrustning som drivs med fossila bränslen. För att minska deras utsläpp gäller att:

- Kommunen ska vid nyanskaffning av arbetsfordon och annan utrustning, där så är tillämpligt baserat på verksamhetens behov, i första hand välja eldrift och i andra hand drivna med förnyelsebara bränslen.

Livsmedelsförsörjningens olika led leder till klimatpåverkande utsläpp. Om det färdiga resultatet, maten, slängs istället för att konsumeras (så kallat matsvinn), belastas naturen till ingen nytta. Prognoser indikerar 40 % ökning av svinnet fram till 2020. För att bryta denna trend gäller att:

- Kommunen ska i sina verksamheter kartlägga och mäta matsvinnet, och därefter reducera det med 50 procent.
- Kommunen ska källsortera i alla sina verksamheter.

3.2. Giffri miljö

Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden.

3.2.1. Måluppfyllande med styrverktyg

Arbete mot gifter ska bedrivas på flera fronter: Identifiera och åtgärda gamla försyndelser, minska traditionell giftanvändning, samt motarbeta dold giftanvändning.

Som en konsekvens av tidigare verksamheter i kommunen kan det finnas föroreningar kvar i marken. Att identifiera och åtgärda dessa är viktigt för att stoppa giftspridning.

¹ Uppgifter om förbrukning och ytor insamlade och sammanställda av kommunens energistrateg.

² Uppgift hämtad från underlaget till Energimyndigheten

Länsstyrelsens MIFO-arbete har identifierat 65 potentiellt förorenade områden, med varierande riskklass. Ett fåtal är åtgärdade, men merparten har ännu ingen klassificering. Utöver detta har det på kommunal nivå gjorts saneringsinsatser när specifika ärenden inkommit.

- Identifiera och bedöm samtliga områden, samt åtgärda de förorenade områden som faller på kommunens ansvar senast 2020.

Lokalt producerade livsmedel innebär att Svenskt lagstiftning tillämpas, vilket generellt sett har en högre kravnivå än andra länders. Genom att handla ekologiska livsmedel, stöds livsmedelsproduktion utan kemiska bekämpningsmedel. Genom att prioritera dessa minskar därmed risken att bland annat våra barn exponeras för olämpliga ämnen.

Det av Regeringen beslutade målet från 2006 om ”25 procent av den offentliga konsumtionen av livsmedel ska avse ekologiska livsmedel 2010”, har kommunens kostnhet nästan uppnått 2013 (23 procent andel i kronor).

- Lokal- eller närproducerat ska alltid prioriteras vid upphandling.
- Andelen inköpta ekologiska livsmedel ska uppgå till minst 30 procent 2020.

För att skapa ett långsiktigt hållbart samhälle är det av största vikt att miljöarbetet är en viktig del i all kommunal verksamhet. En bra miljöundervisning i skolan får även effekt på vuxna eftersom barn- och unga tar med sina kunskaper hem till det praktiska handlandet i familjen. I alla verksamheter i allmänhet, och i synnerhet verksamheter som rör barn och unga, ska ett systematiskt miljöarbete bedrivas. Det handlar bland annat om att identifiera de kemiska produkter man använder och tar reda på vilka risker som är förenade med dem. Kemiska produkter som inte är miljömärkta ska ersättas med hållbara produkter.

- All kommunal verksamhet ska bedriva ett systematiskt miljöarbete senast 2018.

3.3. Ingen övergödning

Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Näringstillförseln till Dättern behöver begränsas då den är kraftigt övergödd

3.3.1. Måluppfyllande med styrverktyg

Miljö- och byggnämnden ställer krav på hög skyddsnivå för enskilda avlopp som bidrar till att en vattenförekomst inte uppnår, eller riskerar att inte uppnå, god ekologisk status. Detta krav är en följd av kommunens uppgifter, enligt vattenmyndighetens

åtgärdsprogram, som ska vara uppfyllt senast 2015. Då många enskilda avlopp är på väg att anslutas till det kommunala avloppsnetet, är det inte meningsfullt att idag (2015) ange en siffra på antalet ej godkända avlopp.

- Alla enskilda avloppsanläggningar ska kartläggas och inga bristfälliga avloppsanläggningar ska finnas kvar 2020.

Allt avloppsvatten ska renas, men vid exceptionella nederbördssituationer kan orenat avloppsvatten avsiktligt släppas ut från avloppsverket, så kallad bräddning. I Grästorps sker inte bräddning rakt ut till något vattendrag, utan till en speciellt iordningställd biodamm, där viss rening sker.

- Inget avloppsvatten ska släppas ut orenat.

3.4. Levande sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

3.4.1. Måluppfyllande med styrverktyg

I kommunen finns Dättern, en avsnörd, grund, och näringsrik vik i Vänern. Området är både en av gösens viktigaste lekplatser i Sverige, och ett viktigt område för flyttande och häckande fåglar, varför stora delar av Dättern är naturreservat. Då vattenutbytet mellan Dättern och Vänern är begränsat, är det viktigt att näringstillförseln via tillflödena är begränsat.

Ån Nossan flyter genom kommunen och mynnar ut i Dättern. Nossan är en av Nordeuropas artrikaste å, flera fiskarter är rödlistade, och ett viktigt reproduktionsområde för fiskarten Asp. Dess strandbrinkar erbjuder alternativa ekologiska nischer i jordbrukslandskapet. Nossan har samma övergödningsproblematik som Dättern.

Då kommunen inte råar över de faktorer som bestämmer Nossans eller Dätterns ekologiska status, sätts målet till att:

- Kommunen ska ta aktiv del i vattenrådets verksamhet för att bevaka och förbättra Nossan och Dätterns status.

Tillgängligheten för allmänheten är begränsad, både till följd av naturreservat men även naturliga hinder. Kommunen ska i samarbete med markägare och exempelvis Länsstyrelsen verka för att:

- Tillgängligheten till Nossan och Dättern för friluftssändamål ökas

Fågelskådning ut över Dättern från fågeltornet vid Djävulsön

3.5. Grundvatten av god kvalitet

Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

3.5.1. Måluppfyllande med styrverktyg

För att säkerställa att vattentäkter inte förorenas kan skyddsområden upprättas.

- Kommunala vattentäkter ska ha fastställda skyddsområden senast 2020.
- VA-planer ska ha upprättats för alla områden, senast 2020.

Många boende på landsbygden har enskilda vattentäkter, vilka kan vara grävda eller djupborrade brunnar. Många av dessa har problem med vattenkvaliteten. En rikstäckande undersökning³ 2007 visade att endast 20 procent av enskilda vattentäkter hade tjänligt dricksvatten.

Genom att, på frivillig basis, samla in uppgifter om enskilda vattentäckers vattenkvalité, och också i kommunens regi ta vattenprov, samt sammanställa dem, erhålls både en översikt över vattenkvaliteten och ett register där medborgarna kan hämta information om detta centrala livsmedel. Här är det viktigt att påpeka att det är alltid den som har en enskild brunn som ansvarar för vattenkvaliteten och för att hålla brunnen i skick.

- Kommunen ska i så stor utsträckning som möjligt kartlägga dricksvattenkvaliteten i hela kommunen.

3.6. Ett rikt odlingslandskap

Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

3.6.1. Måluppfyllande via påverkan och samverkan

Ekologisk odling är positiv för den biologiska mångfalden. Genom att avstå från bekämpningsmedel tolereras fler djur- och växtarter (utöver själva grödan), vilket ju i sig

³ Socialstyrelsen, Dricksvatten från enskilda vattentäkter, Ett nationellt tillsynsprojekt 2007.

innebär en ökad mångfald. Samtidigt bidrar dessa arter ("ogräs", "småkryp", mm.) till en ökad födotillgång för exempelvis fåglar. Därför ska informationsinsatser förmedla:

- Ekologiska produktionsmetoders gynnade av biologisk mångfald.

Ett varierat odlingslandskap med blomrika åkerrennar, värdefulla brynmiljöer, samt hag- och betesmarker, gynnar både den biologiska mångfalden genom livsmiljöer för vilda växt- och djurarterna och innebär kulturvärden. Speciellt värdefull ur denna aspekt är betesdjur. Informationsmålet är att förmedla:

- Betesdjur och betesmarks betydelse för ett rikt odlingslandskap.

Biologisk mångfald innefattar också den genetiska variationen hos domesticerade djur och växter. Den genetiska mångfald, som utvecklats under årtusenden, hotas dels genom att sorter försvinner dels att moderna sorter inom sig inte rymmer genetisk bredd. Ett mål är att sprida information om detta för att stödja:

- Bevarandet av lantraser och äldre sorters nyttoväxter (kultursorter).

3.6.2. Måluppfyllande med styrverktyg

Där betesdjur saknas kan manuell röjning göras för att ändå hålla markerna öppna. Ett annat sätt som några kommuner tillämpat är "kommunala kor" (kor tillhandahållna av kommunen men skötta av lantbrukare), vilka dels håller landskapet öppet, dels ger lokalproducerat kött till skolor och äldre. Kommunens åtagande är att:

- Årligen restaurera en igenväxt hagmark.

I begreppet *ett rikt odlingslandskap* inkluderas även att kulturhistoriska värden bevararas och att odlingslandskapet erbjuder rika möjligheter till naturupplevelser och friluftsliv.

- Tillgängliggöra natur- och kulturhistoriskt intressanta miljöer.

Kommunen äger jordbruksfastigheter, med både åker- och skogsmark. Åkermarken arrenderas ut, och när arrendeavtal nytecknas ska krav införas som:

- Arrendatorn ska årligen rapportera om gjorda insatser i växtodlingen eller skötseln av marken.

Den av Grästorps kommun ägda skogen uppgår till ca 30 ha, och sköts i enlighet med den *Naturvårdsinriktad Skogsbruksplan* som togs fram 1993. Ledord i denna plan är skogarnas rekreativvärde och vid dess framtagande togs hänsyn till rekreation, natur och miljö. Då planen sträckte sig till 2003, är det hög tid att revidering sker. Kommande plan ska utöver skogen även innefatta övrig kommunal naturmark, och benämns därför naturvårdsplan.

- En naturvårdsplan ska tas fram, vilken prioriterar rekreativvärden.
- Skötseln av kommunens marker ska ske utifrån framtagna naturvårdsplaner.